

Men krijgt hetzelfde onbehaaglijke gevoel als bij een redenaar, die met zeer nadrukkelijke articulatie en doordringend stemgeluid inhoudloze frasen verkondigt.

Een gewichtigdoenerij, die men tenslotte niet meer serieus neemt.

Dit overdrevene, deze verstarring, dit knellen in den vorm is een bewuste reactie op het overloopen van het expressionisme.

Het is een herstellen van het handwerk, een demonstratief vertoon van kunnen, dat vooral onze Hollandse schilders ligt.

Een herinneren aan den glorieftijd van onze stillevenschilders van de Gouden eeuw. Men komt er alleen niet voor uit en verbergt zich achter een streng masker, dooërnatig, ijsig koel.

Deze vormkunst moet op verstarring uitloopen. Zij lijdt aan bloedeloosheid. De een overtreft den ander in peuterigheid, er is geen einde aan deze verschransde doordringendheid.

Is het expressionisme veelal inhoud zonder vorm, het nieuwzakelijke is vorm zonder inhoud. Het expressionisme suggereert, het laat raden, verhult, mystificeert, de nieuw zakelijke, realistische uitbeelding heeft niets te verbergen, het is van overduidelijkheid leeg, terwijl het niet goedge maakt wordt door het levende, picturale element, dat wij zoo hoog waardeeren in de werken der fijnschilders van de Gouden eeuw, een Willem Kalf, een Abraham van Beyeren, een Heda.

Dat wil niet zeggen, dat er niet veel te genieten is. Integendeel, wie bewondert b.v. niet een Dick Ket, die er een milderen vorm van vertegenwoordigt?

In het geheel van wankelende waarden, van ondermijnende „dynamiteerende" krachten is het nieuw zakelijke een greep naar de realiteit, naar vastheid, een herstel van het handwerk. Uit pure angst voor het schilderachtige, soms schraal en uit vrees voor het romantische, sentimenteel.

In den engen kring van onze nationale cultuur gezien is het een bewijs van de onverwoestbare liefde voor de stof, ons eigen.

Wij moeten afwachten of deze richting een nieuwen inhoud zal vinden adequaat aan de vormgeving. Moelijk is het om in de veelheid der uitingen, die ook vaak mensels zijn van alle mogelijke richtingen, een vaste lijn te zien, een begin van eenheid, van samenbinding. De uitingen staan diametraal tegenover elkander en verdragen elkaar niet.

Zij stammen, zooals we gezien hebben, uit verschillende werelden, verschillende levensstelsels.

Mogen zij ook allen met schilderkundige middelen tot ons spreken, zoo zijn deze talen wel zoo verschillend, dat sommigen voor altijd onverstaaenbaar blijven.

A. MIDDELHOEK.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

(Buiten verantwoordelijkheid der Redactie.)

OVER SAMENWERKING.

„Trouw", Utrechtsche editie van Vrijdag 3 Oct. 1947, heeft een verslag van de, Donderdag daaraan voorafgaande, gehouden oprichtingsvergadering van een militaire afdeling van Pro Rege, te Amersfoort; en vermeldt, dat er een „uitvoerige bespreking" volgde.

„Aan het eind daarvan (van die bespreking) deelde de Voorzitter mede, dat 23 leden zich voor de op te richten mil. afdeling van „Pro Rege" hadden opgegeven. Een mooi resultaat.

Met een pittig slotwoord van den oud-onderofficier, den heer J. Kramer, werd de vergadering besloten.

Onder de aanwezigen: overste Beern van 8 R.L.; jhr Sickinge, voorz. van „Pro Rege"; de heer B. Keulen, van het Chr. Mil. Centrum; de veldpred. maj. ds Matzer van Bloois en afgevaardigden van de (!) plaatselijke kerken.

Misschien is het nuttig, wanneer er over deze samenkomst iets meer bekend wordt, dan wat Trouw vermeldt. In de „uitvoerige bespreking" (Trouw) is n.l. niet, zooals men zou gaan denken, de bundeling van alle Protest. militairen nog eens grondig verdedigd tegen alle bedenkingen; maar is wel de kwestie van de mogelijkheid der samenwerking aan de orde gekomen — zonder dat op de terzake gestelde vragen een werkelijk afdoende antwoord gegeven werd.

In de pauze, volgende op de redevoering van dhr B. Geleynse, die als spreker optrad, leverden 23 mensen hun formuliertje in. Dhr Geleynse vertrok voor dringende zaken, maar de voorz. van Pro Rege, dhr Sickinge, was ook aanwezig immers, alsmede de lt. kol. Beern en andere „oudgedienden" in het Pro Regewerk. Deze konden wel antwoorden op vragen e.d. Voorts verhuisde de maj. veldpred., ds Matzer van Bloois, naar een plaatsje vlak bij de deur. Of dit laatste verband houdt met mijn informatie of er bespreking volgen zou, terwijl ds M. v. Bl. weet, dat ik bezwaar heb tegen zijn manier van geestelijke verzorging (mijn (geestelijke) maag rommelt nog van de herinnering!), wat hij heel goed weet, zelfs, omdat ik hem er vier

brieven over schreef in den loop van 't jaar, die hij allemaal nog beantwoorden moet, en (wat een lange zin) met het feit, dat hij twee maal met me hierover zou spreken, maar zijn afspraken steeds vergat, kortom, of ds M. v. Bl. dit ergens om deed, is natuurlijk niet met zekerheid te zeggen!

Deze drie vragen stelde ik (verkorte weergave):

1. Terwijl in 1834 en '86 de Herv. kerk tegen de Cock en Kuiper gezegd heeft, dat ze geen deel meer met haar hadden; en de Geref. Kerken (synodaal) in 1944 e.v.j. tegen de nu vrijgemaakten, w.o. met name de professoren Schilder en Greijdanus, dat dezen geen deel hadden aan het rijk van Christus, is er op andere punten, b.v. hier, weer samenwerking in het Koninkrijk Gods mogelijk. Hoe kan dat?

2. De scheuringen en scheidslijnen door het Protestantisme loopend, zijn vooral den laatsten tijd zeer verscherpt. Is er nu nog wel een gecombineerde geestelijke verzorging van alle protestanten samen mogelijk? Is het waar, dat Pro Rege daaraan meewerkt?

3. Is het waar, dat Pro Rege meewerkt in het P.I.T.? (Protestantsch Interkerkelijk Commissie Thuisfront). Daarin zitten toch Remonstranten, waarvan de Kerk in 1618/19 gezegd heeft, dat zij geen deel hadden aan het rijk van Christus tenzij ze zich bekeerden, omdat het ketters waren. Heeft dan het z.g. Calvinistisch volksdeel niet een belangrijke omzwaai gemaakt? Is dat juist?

Alle drie vragen over kwesties, die zich nu eenmaal aan me opdrongen.

Dhr Sickinge verklaarde in zijn beantwoording, op deze vragen volkomen berekend te zijn; — hij kreeg ze n.l. overal te hooren. Hij wees erop, dat in het P.I.T. verschillende organisaties samenwerkten (met de „kerken"); iedere vertegenwoordiging vormde een sector uit den cirkel: 't P.I.T. (N.B. hij zei: iedere organisatie, maar beweerde verder, dat elke organisatie zijn zelfstandigheid bewaarde; dit schijnt hij dus bedoeld te hebben). Hij noemde als leden van het directorium de Heer Schippers van het C.N.V.; Mevr. ds Knoppers uit A'dam voor den Chr. Vrouwenbond; iemand van den contactraad der orthodoxe Jeugdbonden; en zichzelf namens Pro Rege.

In het P.I.T. hadden voorts zitting ds Harrenstein, Geref. syn. zendingspredikant; ds Nijenhuis, veldpred. (id.); mevr. Knoppers; e.a. (hijzelf); dat waren toch geen domme mensen! 't P.I.T. was na lang overleg tot stand gekomen!

Natuurlijk was men niet aan elkaars belijdenis gebonden. Hij als Herv. kon b.v. de belijdenis van een Geref. niet aanvaarden, en omgekeerd. (Achterin mompelde iemand tegen zijn buurman: „In mijn psalmenboekje staot krèk dezelfde belijdenis as in 't joewe!") We moeten op hooger plan denken.

— Dit antwoord gold blijkbaar tevens voor vraag 1, want daarover heb ik hem tenminste niet meer gehoord.

Over de geestelijke verzorging: Daarin gold het principe van de evenredige vertegenwoordiging. Voor de vrijzinnige jongens moesten er ook wel vrijzinnige veldpredikers zijn. Zoo kreeg ieder zijn deel.

Trouwens, hij garandeerde ons, dat „aan de hemelpoort" niet gevraagd zal worden: „Is U geweest Herv..... Geref..... Chr. Geref., etc.? We moesten hóoger staan en de UNA SANCTA zien! De Eenheid! Voorop stond n.l. de evangeliserende taak der Pro Regianen; zijn medegeloovigen konden hem — het was cru gezegd! — geen klap schelen. (Maar even later was er weer een Pro Rege afdeling gevormd in de Minahassa, omdat de leden hiervan zichzelf bedreigd voelden door de lichamelijke en geestelijke gevaren der slechte vrouwen).

De voorzitter der vergadering stelde voor, dat ik verder over deze kwestie niet spreken zou, opdat ook anderen gelegenheid zouden krijgen hun vragen te stellen. Daarmee ging ik op dien grond accoord, maar zei erbij, dat mijn vragen niet beantwoord waren.

De tweede vraagsteller had gehoord, dat in de kazerne de godsdienst oefeningen verplicht waren; er werd niet gelezen uit den bijbel of gebeden, waartegen bezwaar was. Was het geen taak voor Pro Rege, tegen deze verplichting etc. op te komen? (P. Storm, Amersfoort).

Ten tweede (en blijkbaar had men buiten den waard gerekend) stelde hij voor, dat de vragen van den eersten vrager alsnog behandeld zouden worden. 't Was z.i. wel belangrijk.

Bij de bespreking van de eerste vraag (van die verplichting wist dhr S. niets af!) kwam vast te staan, dat de door vrager genoemde feiten juist waren; hoewel er voor het verplichten van het bezoek aan deze samenkomsten geen enkelen rechtsgrond is (het Reglement op den Inwendigen Dienst, dat een heel hoofdstuk aan de geestelijke verzorging gewijd heeft, spreekt er ook niet van).

Nadat dhr S. ontkend had, dat dit een zaak voor Pro Rege was, voelde ik me verplicht erop te wijzen, dat er niet slechts gevaar gelegen was in de slechte vrouwen, maar ook in de woorden van 'n vrijzinnigen dominee, en hier dus ook op het standpunt van dhr S. „Pro Regewerk" te doen was. Daarbij wilde ik als voorbeeld in 't kort vertellen hoe ds M. v. Bl. de laatste maal om den „tekst": „Ik ben met U, altijd" heengedanst had, die enkele malen even noemend, maar verder eigen ideeën verkondigend. De tekst diende als motto, maar niet als inhoud. En dat vond ik verschrikkelijk.

Maar: aan het begin van dit betoog keek ik rond, waar ds M. v. Bl. was, om hem opnieuw midden in zijn gezicht de waarheid te zeggen..... Hij bleek verdwenen te zijn. Na de drie vragen, hoorde ik later.

Dat ik toch doorging, rechtvaardigde ik m.i. door mee te deelen, dat ik ds M. v. Bl. persoonlijk dit alles ook al eens gezegd had, en iedereen mocht het hem vertellen.

In de kazerne noemt men de uurtjes geestelijke verzorging nog al eens graag: „theorie dominee", en — 't is vaak juist uitgedrukt; hier zelfs praktisch altijd. Alleen dat dominee; — de Maj. veldpred. Matzer van Bloois stelde n.l. laatst iemand voor: „Zeg maar gewoon: „Mijnheer" hoor".

Overigens sprak ik maar niet over allerlei kleinere dingen, n.l. het negeren van bepaalde gezegden, waardoor van de rest van wat ik zei natuurlijk handig gebruik gemaakt kon worden om me te bestrijden.

Zekere Heer Kramer sprak een slotwoord, waarin hij zich overtuigd verklaarde, dat we met Christus best over de kerkelijke muren konden heenspringen. Motto: „hoe zaait gij?"

Zingen en danken en de vergadering was afgelopen.

Tenminste, officieel.

Want al heel gauw ontstond er weer een uitvoerige bespreking (Trouw), die zich in een uitgebreide belangstelling mocht verheugen..... Zij duurde nog voort, toen dhr Sickinge, die zich niet voorstellen kon, dat, wanneer Christus Zijn kerk vergadert door Woord en Geest, alle verdeeldheid zonde tegen Woord en Geest is, i.p.v. een rijke openbaring der kerk in vele nuances — ik zei, toen dhr Sickinge al weer in zijn auto gestapt was, en deze wegzoeft, de straat uit. Zij duurde tot kwart over 11.

Dien avond (ik was aan Luk. 11 toe met Bijbel-lezen) hoorde ik Jezus zeggen tegen de Schriftgeleerden: „Ieder koninkrijk, dat tegen zichzelf verdeeld is, gaat ten onder..... (vs 17).

Tegen zichzelf verdeeld. Zóó is het echt-synodale Koninkrijk der Hemelen.

J. v. d. BEEK.

BOEKBESPREKING

TER AFSNIJDING VAN MISVERSTAND.

In mijn woord naar aanleiding van het geschrift der Gebroeders v. d. Wiel, waarin ik, zooals ik uitdrukkelijk schreef, geen recensie gaf, maar slechts enkele opmerkingen maakte in verband met dit geschriftje, sprak ik ook over de voorbode der gemeente voor een huwelijk bij de sluiting, omdat daarin m.i. het wezen der z.g.n. kerkelijke huwelijksbevestiging ligt. Nu schrijft de Heer J. J. v. d. Wiel, dat dit zinnetje misverstand kan wekken, alsof in dat geschrift die voorbode werd afgekeurd, maar dat integendeel daarin ook een hoofdstukje voorkomt: De voorbode te handhaven. Ter voorkoming van verkeerde meening zij dit dan even medegedeeld.

S. GREIJDANUS.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater.

De menselijke taal is een wonderlijk ding.

Men verhaalt, dat de uitermate gewiekste Talleyrand heeft gezegd, dat de taal ons dient om onze gedachten te verbergen. Of hij het ook gezegd heeft, weet ik niet. Wel weet ik, dat het niet heelemaal juist is.

Talleyrand was de groote man van het Weener Congres, waaromtrent thans weer verschillende werken verschenen. Ik noemde er U indertijd reeds een, n.l. dat van Ferrero.

Op dat congres vergaderde de hoogste aristocratie; alle staatsleden kwamen uit de hoogste adellijke kringen. Er waren twee keizers aanwezig en vier koningen.

Thans doet men een greep naar de laagte en voeren democraten op de wereldcongressen het hoogste woord. Men denkt daarbij wel eens aan wat Multatuli zijn tegenstanders voorhield, dat er zijn, die uit gebrek aan zwaarte omhoog vielen.

Het moet gezegd, dat de tijdgenooten van Talleyrand met niet veel meer eerbied over de hooge aristocraten spraken, dan wij het thans doen over de democraten, in Lake Success bij.

Men zei toen: de keizer van Rusland heeft lief voor allen, de koning van Pruisen denkt voor allen, die van Denemarken spreekt voor allen, de koning van Beieren drinkt voor allen, die van Wurtemberg eet voor allen, de keizer van Oostenrijk betaalt voor allen.

Alcock heeft ons van den Tsaar van Rusland, den man der Heilige Alliantie, in haar bekenden roman veel te veel goeds verteld, als tenminste Ferrero gelijk heeft. Deze Tsaar was een echte mystieke Rus, niet